

Bakonyi István

A dolgok arca

Arcképvázlat Pék Pálról

***Bakonyi István: A dolgok arca – Arcképvázlat Pék Pálról
Nagykanizsa, Czupi Kiadó – Pannon Tükör, 2007.***

A dolgok arca – részletek

Pék Pál 1939. július 26-án született Nagykanizsán. A szülőhely mindmáig lakóhelye is egyben, tehát nem túlzás vele kapcsolatban a hűséget említeni. „A ház még áll: udvarra ásító ablakokkal, dió-fával, csöpp kertekkel. Csak a kút dőlt be, és apám zongoraszava némult el örökre. 1951-ben halt meg anélkül, hogy igazán a fia lehettem volna. A Hivatal állást adott anyámnak, s ő egy fizetésből tartott ötünket” – olvashatjuk a vallomást az 1984-es második kötet, a Nyár füstje fülszövegében. Lírájában is fontos elem a szülőföldhöz, a tájhoz kötődés. Mindez természetesen több, mint a város, a kert vagy egy lakás varázsa. A tárgyi valóság egész életében és életművében többletértelmet nyer.

Iskoláit is Nagykanizsán kezdte, 1954 és 1957 között az Irányi Dániel (később Landler Jenő) Általános Gimnáziumban tanult. Életét az 1956-os forradalom és szabadságharc döntő mértékben befolyásolta. 1956 decembere és 1957 februárja között a Forradalmi Diákszövetség nagykanizsai titkára volt, s ezért három hónapos előzetes letartóztatás várt rá. 1958-ban aztán mindössze bírósági dorgálásban részesült, ám ez is elég volt ahhoz, hogy kicsapják a gimnáziumból. Még ebben az esztendőben Budapesten, magánúton sikerült érettségiznie, de akkor még egyetemi vagy főiskolai továbbtanulásról nem lehetett szó.

Szülővárosában, a 406. sz. Polai János Szakmunkásképző Intézetben szerszámkészítő lakatos szakmunkáslevelet szerzett. Mondhatjuk azt is, hogy ez a tanulás az irodalom és a művészet iránt már nagyon korán fogékony ifjú egyéniségétől távol eső lehetett. Ezekre az esztendőkre tehető, hogy Zalakomárban és Murakeresztúron képesítés nélküli nevelőként dolgozhatott, s ez már közelebb vitte választott tanári hivatásához. A büntetés – sze-

rencsére – nem sokáig tartott, hiszen 1961 és 1965 között elvégezhetette a pécsi Tanárképző Főiskolán a magyar-történelem szakot.

Ebben az időben már írt verseket, és 1959. december 13-án a Zalai Hírlapban megjelent első írása. Később a rangos irodalmi folyóiratok is adtak számára lehetőséget: 1962-ben a Somogyi írásban, 1963-ban a Kortársban és a Jelenkorban jelentek meg művei. Ezt követően egyre több fórum nyílt meg előtte, megjelent a szombathelyi Életünkben, a szegedi Tiszatájban, a győri Műhelyben, később a székesfehérvári Árgusban, a fővárosi Hittelben, az Élet és Irodalomban. Szerepelt a Magyar Rádióban is, ott önálló versműsorokat vettek föl tőle, 1965-től rendszeresen. 1984 óta a Magyar írószövetség tagja.

Sorsának hullámváza igen sokáig tartott. 1967-ben oktatási előadó lett a Közép-dunántúli Gázszolgáltató Vállalat nagykanizsai telepén, s ezután fél évig napközis nevelőként dolgozott. 1968 újabb változást hozott életében: ekkortól 14 évig tanított városában az Andrejka Jenő utcai Általános Iskolában. Irodalmi szempontból is fontos ez a másfél évtized Pék Pál számára: a folyamatos publikációk után 1976-ban a Nagykanizsai Városi Tanács Végrehajtó Bizottsága kiadásában megjelent első verseskötete, a Rapszódia a reményről.

Ez a karcsú, ízléses könyv 46 verset tartalmaz.

A második kötet: Nyár füstje. Túlzás lenne a legtermékenyebb költők közé sorolnunk Pék Pált, hiszen az első és a második kötet között hét-nyolc esztendő telt el. Rögtön tegyük azonban hozzá: az előbbi mondat mögött semmiféle értékítélet nem húzódik meg. Költőnkre is áll a már idézett és rá ható Pilinszky János egyik állítása: „...nem baj, ha valaki sokat ír, az se baj, ha keveset, az a baj, ha valaki túl sokat vagy túl keveset ír.... Nem az a fontos, hogy a madár hányszor csap a szárnyával, hanem, hogy íveljen.” Alig lelhetünk telibe találóbb szavakat a mennyiség és a minőség viszonyáról – már ami a művészetet, az irodalmat illeti! És mindez különösen igaz Pék Pál pályájára vonatkoztatva. A Nyár füstje

megjelenési éve 1984, kiadója a Szépirodalmi Könyvkiadó, tehát a költőnek ez az országosan megjelentek közül az első verseskönyve. Ennek megfelelően egy korai válogatottnak is beillik, annál is inkább, mivel akad benne vers szép számmal a Rapszódia a reményről c. kötetben közöltek közül. Az új kötet 39 művet tartalmaz, s ezekből 10 már ott volt az első kötetben. (Ezt a szerkesztési technikát majd később is alkalmazza, hiszen mindegyik könyvében találunk korábbi műveket is, amelyek az új környezetben némiképp módosult jelentéssel bírnak.) Mondhatjuk tehát, hogy az anyag mintegy negyede nem számít újnak. Akad közöttük olyan, amely változatlan formában és tartalommal jelenik meg itt, ám találunk apróbb változtatásokat, szövegmódosításokat is. Föltehetően a tudatosabb szerkesztés eredményeként.

A Nyár füstje után hat esztendővel jelent meg Pék Pál harmadik verseskötete, a Holtág. Ez a több mint fél évtized igen mozgalmas az egész ország, a költőt körülvevő közeg életében. Az ő személyes sorsához tartozik, hogy pedagógus tevékenységéért több elismerésben is részesült: 1986-ban „Az ifjúságért” elnevezésű oklevelet kapta meg a KISZ KB -tól, s ugyanebben az évben a Kiváló Munkáért kitüntetés is az övé lett. A már jelzett írószövetségi tagság mellett azonban más irodalmi elismerésben ekkor még nem részesült. (Erre a kilencvenes évek végén került sor. A nyolcvanas évek második fele tehát Magyarországon a rendszerváltozásnak hívott folyamat ideje. Természetesen ezek a társadalmi mozgások hatottak Pék Pál szellemiségére, irodalmi munkásságára is, s mindennek számos jelét láthatjuk a Holtágban. Természetesen a „holtág” jelentheti a megállapodottságot, a költő életében bekövetkezett olyan állapotot, amely alkalmas az elmélkedésre, a dolgok tisztázására, a számadásra. Ebből a szempontból is jellegzetes verseskönyv ez, amelyben a korábbiaknál még erőteljesebb a filozofikus hajlam, a bölcsélettel, a hittel, a transzcendenciával való kapcsolat kifejeződése. S mindez beágyazódik a már emlegetett társadalmi folyamatok érzékeltetésébe. Olyan költő esetében, aki korábban is lírai érzékenységének eszközeivel szállt

szembe a világgal, annak igazságtalanságaival, az emberi sorsot beárnyékoló elemeivel.

A negyedik kötete az *Az idő metszetei* 1994-ben jelent meg.

„Feloldódást jelent egyfelől a múlt, a gyerekkor, az „arany ifjúság”, az elveszett Éden emléke, másfelől halk, tapogatózó reményt táplál benne a „boldog holnap” – ezt még az előző verseskötetet méltatva írta Tüskés Tibor. Érvényes a gondolat jelen esetünkben is, hiszen az 1994-es *Az idő metszetei* c. könyv az első alapos válogatás az eddigi pályáról, olyan válogatott kötet, ami aztán kiegészül a legújabb terméssel. Ez utóbbi különösen izgalmas, hiszen a vágyott változások első esztendeiben került ki Pék Pál szellemi műhelyéből. Az anyag mintegy három évtized lírai termésének a sűrítménye, s kétségkívül hiteles összképet ad a költő teljesítményéről. Egyre inkább úgy láthatjuk már, hogy míves és érett költészet ez. Nemes a nyelvezete, hangja pedig szépségeszményben fogant. Ily módon igaz az, amit többen állítanak róla, vagyis, hogy nála nem a harmónia illúziója az elsődleges, hanem lehetőségességének a tudása, s ezen a módon érintkezik a létezés nagy és tragikus mozzanataival.

Az ötödik 1997-ben megjelenő *Havak táncában* érezhető, hogy felgyorsult az idő Pék Pál és költészete körül. Versesköteteinek legnagyobb része ebben a korszakban jelenik meg, természetesen nem véletlenül. Megszűntek a korábbi korlátozások, kétségkívül szabadabb térben mozognak az írástudók ebben az évtizedben. Igaz, nem több a remekmű, mint korábban, és szinte minden megjelenhet. Ha egy szerzőnek vagy kiadónak megvan a szükséges anyagi háttere, akkor nincs határa bármilyen jellegű és színvonalú könyvek előállításának. Vitathatatlanul „hígabb” mindazonáltal az összkép, s az egyértelműen értéket hordozó művek mellett ott vannak a sekélyes produktumok is. Nagy előnye ugyanakkor ennek a korszaknak, hogy a pozitívumok is könnyebben törnek utat maguknak. Az már más kérdés, hogy a terjesztésnek, az olvasói befogadásnak korábban nem tapasztalt akadályai termelődnek ki, s ez semmiképpen sem előnyös a kultúra számára. Mindenképpen

tény azonban, hogy a Pék Páléhoz hasonló értékű alkotók mozgásteret megváltozott. Az ő ötödik verseskötete, a Havak tánca 1997-ben jelenik meg a Széphalom Könyvműhely és az Orpheusz Kiadói Kft. közös gondozásában

Pék Pál folyóirat-szerkesztő a Zala megyei Pannon Tükörmél (ahol az ő igényes munkájának köszönhetően láthatóan emelkedett a színvonal) Természetesen más világ a kenyér kereső és szerkesztő munka, mint a poétáé. Csupán arra gondolok, hogy az ő esetében is minden mindennel összefügg, és egymást erősíti vagy éppen egészíti ki. Vannak tehát bőven különbségek nála is, egyetlen személyiségen belül. Ez így van rendjén. És jól megfér egymás mellett ez a több irányú közelítés.

Pék Pál költészetének, heroikus vállalkozásának természetszerűleg megvannak a romantikus vonásai. S ezt nemcsak a szó hétköznapi, de irodalomtörténeti értelmében is gondolhatjuk. Az alkotó képzelet vagy éppen az organikus természetszemlélet jegyei is föllelhetők verseiben, s miként tudjuk, ezek a romantika elsődleges jegyei közé tartoznak. A fölfokozott érzékenység, az érzelmek elsődleges szerepe hasonlóképpen.

A korábban emlegetett fölgyorsulás eredménye, hogy két esztendőnek sem kellett eltelnie, s megjelent az újabb Pék Pál-verseskötet, A Bárány kiűzése (1999) a Széphalom Könyvműhely gondozásában. Ez a tény mind a költő egyéni sorsa, mind a mai magyar költészet és könyvkiadás szempontjából örvendetes esemény. Az 1997-es előző kötet, a Havak tánca kapcsán szólhattam arról, hogy a szerző költészetének sokak által emlegetett „fájdalom- és termékeny pesszimizmus”-központúsága mellett azért kétségtelen, hogy a Nagykanizsán szerkesztett kéthavi irodalmi folyóirat, a Pannon Tükör főszerkesztőjeként éppen a dinamizmus és a vele párosult tenni akarás a jellemzője. Időközben sok minden módosult, s éppen ennek a hatodik verseskötetnek apropóján jegyezhetjük meg, hogy a Pannon Tükör bizonytalanná vált jövője és A Bárány kiűzése című kötet alaphangja mintha közelítené egymáshoz a költő és a szerkesztő sorsát. S közben úgy alakult,

hogy 2000 májusa óta már nem ő áll a folyóirat élén. (Mindez nem jelent gyökeres szakítást a Pannon Tükörrel és szellemiségével, ám ezzel kétségtelenül a költő által nem várt és nem vágyott változás következett bel!) S ez a minden tekintetben szép verseskönyv valóban „hiteles korhangulat-költészet” (ahogy a fülszövegben olvashatjuk), és a személyes sorsnak a tágabb, egyetemesnek nevezhető körökre rímélése is teljesen egyértelmű az olvasó számára.

„Anyám emlékének” – olvashatjuk a kötet ajánlásában, és ezt követően azonnal ott van a kötet címét is adó költemény, amelynek élre állítása remek szerkesztői lelemény. Az árvaságra jutott ember mélységesen szép vallomását találjuk ebben a fájdalomtól átítatott műben.

Pék Pál úgy ajándékoz meg bennünket saját és egyéni hangjával, hogy mindeközben igen szervesen kapcsolódik az egész magyar költészet természetéhez, hagyományaihoz és újításaihoz. Igaz persze az is, hogy nem tartozik a legnagyobb újítók közé, ám ezzel szemben nagyon kifinomultan, és egyáltalán nem tolakodva és erőszakosan, azonban nagyon tudatosan írja tovább a nyolc évszázad magyar líráját. Szerénység és öntudat együtt jellemzi ezt a személyiséget, hiszen az is biztosan látszik, hogy teljes tudatában van saját lehetőségeinek és korlátainak.

Nem túlzás ezt a valóban nagyon egyenletes színvonalú verseskötetet Pék Pál eddigi életműve csúcsteljesítményének tekintnünk.

A tragikus szemléletmód átszövi ennek a kiváló verseskönyvnek a testét. Emberi sorsunk mélyei és magasai is fölcsillannak.

A folytatás a 2001-ben kiadott válogatott versek kötete, Arcsal a semminek, benne új művekkel. Kiadója a Zala megye és Nagykanizsa (vagy Zalaegerszeg) „szomszédvárának” is tekinthető Pécs kiadója, a Pro Pannónia Kiadói Alapítvány. Kétségtelen tény, hogy Pék Pál költészete a kilencvenes években tudott kibontakozni igazán. Erre az időszakra esik Az idő metszetei, a Havak tánca és A Bárány kiüzése c. köteteinek megjelenése. Ebben az időben

sikerült bebizonyítania, hogy lírája beérett, a nyilvánvaló poétikai hatások mellett megtalálta saját egyéni útját. Erre az útra jellemző, hogy egyfelől folytatja a magyar és az európai költészetnek azt a hagyományát, amelynek követői nem mondanak le a klasszikus értelemben vett szépségeszményről, a mifelénk mindmáig a Nyugat c. folyóirathoz kötődő ízlésvilág műveléséről, ám ugyanígy idetartozik akár a népköltészet kimutatható és eleven hatása, számos jól ismert és nemes vívmánya is. Pék Pál verseiben is megfigyelhetjük a ritmust, a lüktetést, az évszázadok hosszú sora alatt kiérlelt művészi forma biztonságát. Tárgyaiban, legfontosabb témáiban sem tér le a tradicionálisnak nevezhető útról, hiszen a természetélmény éppen úgy jelen van költői világában, mint az ember magányossága, az istenkeresés, a szerelem, s helyenként a közéletiség is.

Például az 1956-os forradalom és szabadságharc élménye gyakran megjelenik nála. Pék Pál habitusától teljességgel idegen az ún. „plakátvers”, a közvetlenül és direkt módon politizáló hangnem.

Az Arccal a Semminek rendkívül tudatosan megszerkesztett verseskötet. Fölismerjük benne az eddigi könyvek anyagát, ám a költő nem feltétlenül követi az időrendet.

2004-ben a Szodoma címet adja új verseskötetének, akkor annak nyilvánvalóan súlyos oka lehet. A bűnös város pusztulását megidézni ilyen hangsúlyosan, s főként azok után, hogy a korábbi kötetekben inkább az újszövetségi lelkület uralkodott, némiképp meglepő hangsúlyeltolódás. Lehet persze nem is túlzottan erőltetett aktualizálásra gondolnunk, s lehet ugyanakkor az örök és ősi figyelmeztetést fölerősítenünk.

Ám súlyos figyelmeztetés a kötet címbe emelt városnév, mégpedig azért, mert a biblikus figyelmeztetést változatlanul időszereinek láttatja a bűnök elkövetésének korában.

Nagy igazsága Pék Pálnak, hogy a sokszor emlegetett negatív értéktartomány mellett mindig megvan számára (és ezen a módon

olvasói számára is) a fény, a megoldás, a föloldozás szép lehetősége. A bűnöket, a vétkeket megbocsátó Feljebbvaló fölvilágosító szándéka. Elmondhatjuk róla, hogy valóban a Biblia sugallta szellemiség az igazi kulcs számára a nagy és gyötrő kérdésekre adandó válaszok esetében.

A pálya fölgyorsult jellegét igazolandó 2006-ban újabb, ezúttal a kilencedik Pék Pál-verseskötet jelenik meg Szélecsönd és újra szél címmel a pécsi Pro Pannónia Kiadói Alapítvány kiadásában, a Pannónia Könyvek sorozatában. Nem mellékes körülmény, hogy ennek a sorozatnak az a Szirtes Gábor a szerkesztője, aki hosszú ideje figyeli költőnk pályájának alakulását, és jeles kritikákban, tanulmányokban vagy éppen ajánló fülszövegekben folyamatosan méltatja és értékeli ezt a költői teljesítményt. Másfelől példás a dél-dunántúli régió összefogása is ebben az ügyben, dacolva velük, vagy éppen kiegészítve az országos tendenciákat.

Erő és a romolhatatlan hit jellemzi Pék Pál habitusát.

Valóban: viszonylag szűk a Pék Pál használta szókincs, hiszen változatlanul megvannak azok a nyelvi értelemben is vett tájékozódási pontjai, amelyek a kezdetektől meghatározzák költői érdeklődését. A kerttől a forradalomig. A gyermekkor élményeitől a mai kor benyomásaiig. A széthulló világ, az emberi kapcsolatok dermedtté válása, a távlatok hiánya, a társadalom kiábrándultsága is fontos teret nyer Pék Pál költői hangjában. Azok közé tartozik ő is, akik csalatkoztak álmaik szertefoszlása miatt, akik újabb válságokat kell, hogy átéljenek.